

TEOLOGIJOS MOKSLO PLĖTRA LIETUVOJE

ALGIRDAS JUREVIČIUS

I. KRIKŠČIONIŠKOJI TELOGIJA LIETUVOJE*

Teologija (gr. *Theos* – Dievas, *logos* – mokslas) – mokslas apie Dievą. Kadangi esame įpratę pažinti tik tas mokslo sritis, kurių tyrinėjimo objektas daugiau ar mažiau materialus, tad kyla natūralus klausimas – ką galime pasakyti apie Dievą, ir ar gali būti mokslu vadinamas *kalbėjimas apie Dievą*?

Krikščioniškos teologijos išeities taškas yra apreiškimas, kuriuo Dievas prašnekino žmogų, leisdamas protu save pažinti (prigimtinis apreiškimas) ir per istorinius įvykius veikdamas bei per konkrečius asmenis kalbėdamas pasaulyje (antgamtinis apreiškimas). Dieviškąjį apreiškimą įprasta vadinti *išganyimo istorija*, kuri įgauna konkretų istorinį pavidalą Abraomo pašaukimu (XVIII a. pr. Kr.), o pilnatvę pasiekia Jėzuje Kristuje, Dievo Sūnuje.

Apreiškimo dinamika aprašyta Šv. Rašte, kurį sudaro Senasis Testamentas (ST) ir Naujasis Testamentas (NT). Tad krikščionių teologijos objektas yra apreiškimas Dievo, kuris troško ir trokšta apreikšti save per savo Sūnų Jėzų Kristų bei per savo Šv. Dvasią ir dovanoja save žmonėms per malonę. Šiam teologijos objektui priklauso krikščionių ir Bažnyčios tikėjimo aktas ir turinys, todėl teologijos mokslo žvilgsnis krypsta ne tik į Dievą, bet ir į žmogų bei jį supantį pasaulį. Teologijos mokslo uždavinys – pažinti Dievo, pasaulio ir žmogaus slėpinį Apreiškimo šviesoje ir jį perteikti šiuolaikiška kalba mūsų laikmečiui. Šia prasme teologija nėra vien teorinis, bet ir giliai žmogiškoje egzistencijoje išsąknyjęs bei moksliniais metodais besinaudojantis svarstymas.

* Apžvalga parengta vykdant projektą „Lietuvos mokslų akademijos ir Lietuvių katalikų mokslo akademijos veiklos stiprinimas“ (ESF; VP1-3.1-ŠMM-05-K-01-008); trumpesnė versija paskelbta LMA publikuotame mokslo sričių apžvalgų rinkinyje.

Teologija skirstoma į šias sritis:

Teologijos mokslo šakos	Pagrindiniai dalykai
Biblinė teologija	Įvodai į ST ir NT, ST ir NT egzegezė
Sisteminė teologija	Fundamentinė teologija, dogmatika, moralinė teologija, krikščioniškasis socialinis mokymas, bažnytinė teisė*, filosofinė-teologinė propedeutika
Praktinė teologija	Religijos pedagogika, katechetika, pastoralinė teologija, liturgika*, homiletika
Istorinė teologija	Bažnyčios istorija, patrologija, dogmų istorija

* Bažnytinė teisė ir liturgika apima kelias teologijos sritis, pavyzdžiui, bažnytinė teisė reikšminga taip pat ir praktinei, o liturgika – sistematinei teologijai.

Teologijos mokslas Lietuvoje 1579–1989 m. Krikščioniška teologija į Lietuvą atėjo kartu su krikščionybe, tačiau savo vaisius subrandino ir konkretų mokslinį pavidalą įgijo tik XVI a. Pirmoji lietuviška knyga – Martyno Mažvydo *Katekizmas* (1547) – visų pirma yra teologinė knyga.

Akademinė teologija į Lietuvą atėjo kartu su Jėzuitų ordinu. Jų dėka įkurtas Vilniaus universitetas iš pradžių turėjo du fakultetus: filosofijos ir teologijos. Filosofija anuomet buvo plati sritis, apimanti ir humanitarinius, ir tiksluosius mokslus. O teologijos fakultetas turėjo net septynias katedras: moralinės bei dogmatinės teologijos, Biblijos, homiletikos, kanonų teisės, Bažnyčios istorijos ir hebrajų kalbos. Europos universitetuose teologija buvo pagrindinė disciplina, vadinama *mokslų karaliene* (*regina scientiarum*). Baigę trejus metus trunkančias filosofijos studijas, Vilniaus akademijos studentai studijuodavo teologiją, kuri buvo laikoma aukštesniu dalyku už filosofinius mokslus ir truko ketverius metus. Verta pastebėti, kad šiandienės teologijos studijos taip pat yra tos pačios struktūros: iš pradžių bent dvejus metus studijuojama filosofija, o tik po to pereinama prie teologijos mokslo disciplinų.

Nors Vilniaus universitete buvo dėstoma lotynų kalba, tačiau jis turėjo nemažos įtakos ir lietuviško žodžio puoselėjimui. 1595 m. akademijos spaustuvė išleido Mikalojaus Daukšos į lietuvių kalbą išverstą *Katekizmą*. Tai buvo pirmoji knyga, lietuvių kalba išleista Vilniuje ir apskritai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje. Akademijos spaustuvėje 1599 m. Daukša išleido *Postilla catholica* – didžiausią ir literatūros bei kalbos požiūriu svarbiausią XVI a. pabaigos lietuvių raštijos paminklą, kvietusį skaitytojus ugdyti tautinę savimonę.

Žvelgiant į teologines studijas, labiausiai Vilniaus universitete reiškėsi

dogmatikai, kurių darbai buvo palankiai vertinami ne tik Lietuvoje, bet ir Lenkijoje bei Vakarų Europoje. Vakarų Europos universitetuose naudotasi Vilniaus jėzuitų veikalais kaip pavyzdžiais mokslo vadovėliais.

1773 m. paskelbtas Jėzuitų ordino panaikinimas skaudžiai atsiliepė ir teologijos studijoms Vilniaus akademijoje. Mokslo reikalams kuruoti buvo įkurta Edukacinė komisija, jos globai pavestas universitetas 1796 m. buvo pavadintas Vilniaus vyriausiąja mokykla, 1803 m. – Vilniaus imperatoriškuoju universitetu.

Labiausiai mokslui skleisti trukdė slegianti carinės Rusijos kontrolė, tad nenuostabu, kad XIX a. Vilniaus universitetas teologijos srityje mažai reišėsi. Atskiro teologijos fakulteto imperatoriškajame universitete nebuvo, tačiau veikė teologijos skyrius, kurio absolventai įgydavo aukštąjį teologinį išsilavinimą. Iš pradžių teologijos studijas rinkdavosi mažai studentų, tačiau 1832 m. Vilniuje įkūrus dvasinę akademiją, studentų padaugėjo. Po neilgo gyvavimo dvasinė akademija buvo perkelta į Petrapilį (1842). Nors tai buvo skaudus smūgis teologijos studijoms, tačiau daug iškilių lietuvių dvasininkų, teologinį išsilavinimą gavusių Petrapilyje, savo žinias gilino Vakarų Europos universitetuose. Jų moksliniu potencialu buvo pasinaudota įkuriant teologijos fakultetą Lietuvos (vėliau – Vytauto Didžiojo) universitete Kaune.

Beveik paraleliai su aukštosiomis teologijos studijomis Vilniaus universitete teologijos mokslai buvo dėstomi ir Lietuvos kunigų seminarijose. 1582 m. vyskupas Jurgis Radvila įsteigė Vilniaus vyskupijos kunigų seminariją, kuri buvo pirmoji kunigų seminarija ir antra po Vilniaus universiteto aukštoji mokykla LDK, veikusi iki 1945 m., kai sovietinei valdžiai pareikalavus įstaigą uždaryti, tuometinis Vilniaus vyskupas Romualdas Jałbrzykowski ją perkėlė į Balstogę (Lenkija), kur išvyko ir pats.

Vilniuje yra veikusi pop. Grigaliaus XIII įsteigta popiežinė seminarija (1582–1798), kuri rengė kunigus apaštalavimui tarp gudų ir rusų, 1601 m. įsteigta Švč. Trejybės unitų seminarija, nuo 1773 m. – vienuolių misionierių seminarija prie Misionierių bažnyčios. Vakarų Lietuvoje teologijos mokslo židiniu tapo nuo 1622 m. Varniuose įsikūrusi Žemaičių kunigų seminarija, kuri iš pradžių buvo patikėta jėzuitų globai. Apie 1628 m. seminarija buvo perkelta į Kražius, kur ji su nedidelėmis pertraukomis veikė iki 1745 m. Po to kunigų rengimas vėl buvo perkeltas į Varnius, o 1864 m. caro valdžios reikalavimu – į Kauną.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, 1922 m. Kaune buvo įkurtas Lietuvos universitetas, kuriame įsteigtas katalikų Teologijos-filosofijos fakulte-

tas. Jame filosofiją bei teologiją galėjo studijuoti dvasininkai ir pasauliečiai. 1928 m. fakultetas gavo Seminarijų ir universitetų studijų kongregacijos kaniškę patvirtinimą, suteikiantį teisę teikti teologijos ir filosofijos akademinis laipsnius. 1930 m. Lietuvos universitetas buvo pavadintas Vytauto Didžiojo universitetu.

Universitete Kaune 1925 m. buvo įkurtas Evangelikų teologijos fakultetas, kuris dėl politinių motyvų 1936 m., vadovaujantis Lietuvos Respublikos prezidento Antano Smetonos aktu, buvo panaikintas. Per savo trumpą gyvavimo laiką šis fakultetas paruošė 23 liuteronų ir 8 reformatų kunigus.

Teologijos-filosofijos fakultete pavyko suburti stipriausias teologų pajėgas, kurių branduolį sudarė Pranciškus Būčys, Jonas Mačiulis-Maironis, Blažiejus Čėsnys, Aleksandras Grigaitis ir kiti. Studentus į fakultetą traukė garsūs to meto Lietuvoje vardai – Pranas Dovydaitis, Mečislovas Reinys, Stasys Šalkauskis, Pranciškus Kuraitis, Vincas Mykolaitis-Putinas. Fakultetas sutelkė iš išugdė visą būrį katalikų mokslininkų: arkivysk. Juozapą Skvirecką, Juozą Eretą, Zenoną Ivinskį. Iki 1940 m. filosofijos daktaro laipsnius apsigynė fakulteto studentai Juozas Girnius ir Antanas Maceina. Visi minėti asmenys savo mokslo darbe tiesiogiai ar netiesiogiai sprendė teologines problemas, naudojami šios mokslo srities žiniomis.

Kartu su universiteto įkūrimu 1922 m. Kaune kilo iniciatyva įkurti katalikus mokslininkus vienijančią organizaciją – Lietuvių katalikų mokslo akademiją (LKMA), kurios suvažiavimuose bei leidiniuose plėtotą, greta kitų, teologinė tematika.

1926 m. iš buvusios Žemaičių vyskupijos buvo sudarytos trys naujos vyskupijos: Kauno, Panevėžio ir Telšių. Pirmojo Telšių vyskupo Justino Staugaičio iniciatyva 1927 m. buvo atidaryta Telšių kunigų seminarija, kuriai nuo 1930 m. buvo pripažintos „mažosios seminarijos“ teisės. 1926 m. įsteigus Vilkaviškio vyskupiją, ir čia apsispręsta atidaryti kunigų seminariją. Sovietams okupavus Lietuvą, abi minėtos įstaigos uždarytos, o teologiją buvo galima studijuoti tik Kauno kunigų seminarijoje.

Sovietinės okupacijos metais teologija Lietuvoje patyrė milžiniškų nuostolių: išsklaidytas mokslinis potencialas, įvairiai trikdomos studijos. Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakultetas buvo atskirtas nuo reformuotos aukštosios mokyklos ir perkeltas į Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją. Trūkstant kvalifikuotų filosofijos dėstytojų, 1953 m. fakultetas tapo tik Teologijos fakultetu.

Teologijos mokslo plėtotė Lietuvoje turėjo labai stiprias ištakas – Vil-

niaus universitetą, tačiau kraštą siaubiančios karinės bei politinės jėgos ne kartą lėmė, kad teologijos mokslo plėtrą tekdavo pradėti vis iš naujo.

II. TEOLOGIJOS MOKSLO ATGIMIMAS LIETUVOJE

1989-ieji metai, į Lietuvos istoriją įsirežę kaip tautinio Atgimimo metai, ženklino ir teologijos mokslo atgimimą. Chronologiškai pažvelkime į iniciatyvas atgaivinti ir atkurti teologijos mokslo įstaigas.

1. Telšių vyskupo Vincento Borisevičiaus kunigų seminarija (TKS, <http://www.tks.lt>). 1989 m. Telšių vyskupas Antanas Vaičius atkūrė TKS ir jau pirmaisiais metais susilaukė 22 studentų. Pirmuoju atkurtos seminarijos rektoriumi paskirtas Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos dėstytojas kan. Kazimieras Gasčiūnas. 2002 m. TKS pavadinta vyskupo Vincento Borisevičiaus vardu, įgijo aukštosios mokyklos statusą, kuris suteikė teisę absolventams teikti religijos studijų magistro diplomus, o 2009 m. buvo afiliuota prie Popiežiškojo Laterano universiteto ir įgijo teisę teikti teologijos bakalauro laipsnius. Nuo 2008 m. seminarijos rektorius yra kan. relig. m. mgr. Jonas Ačas.

2. Lietuvių katalikų mokslo akademija (LKMA, <http://www.lkma.lt>). LKMA Lietuvoje atsikūrė 1990 m., o 1992 m. į Vilnių iš išeivijos perkelta Centro valdyba.

3. Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakultetas (KTF, <http://www.teologija.vdu.lt>). 1989 m. atkurtame Kauno Vytauto Didžiojo universitete 1990 m. Senato nutarimu buvo atkurtas Teologijos-filosofijos fakultetas. Pirmuoju fakulteto dekanu buvo paskirtas kun. prof. dr. Viktoras Butkus. Nepaisant universiteto Senato ir Bažnyčios sutarimo, susidarė keistoka situacija, nes Kaune atsirado du teologijos fakultetai: kunigų seminarijoje veikė kanoniškai patvirtintas Teologijos fakultetas, o VDU atsikūrusiam Teologijos-filosofijos fakultetui trūko oficialaus Bažnyčios pripažinimo. Apaštališkajai Katalikiškųjų studijų kongregacijai pasiūlius, 1994 m. Lietuvos Vyskupų Konferencijos ir VDU Senato sprendimu universiteto Teologijos-filosofijos fakultetas ir Kauno teologijos fakultetas, esantis Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje, pertvarkyti į vieną Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakultetą, 1995 m. kongregacija patvirtino Katalikų teologijos fakulteto Vytauto Didžiojo

universitete Statutą, kuriuo remiantis čia studijuoja ir pasauliečiai, ir seminaristai bei teologijos žinias magistrantūroje ar doktorantūroje gilinantys dvasininkai. KTF yra pasirašęs mokslinio bendradarbiavimo sutartis su Liublino Jono Pauliaus II katalikiškuoju universitetu, Torūnės Mikalojaus Koperniko universitetu (Lenkija), Vengrijos Budapešto katalikiškuoju universitetu. Fakultetas taip pat bendradarbiauja su Lenkijos Varšuvos kardinolo Stepono Višinskio ir Krokuvos universitetais (Lenkija), Belgijos Leveno katalikiškuoju universitetu ir Romos popiežiškuoju Laterano universitetu. KTF veikia Teologijos, Religijos studijų ir Bažnytinės teisės katedros. Prie KTF įsikūrę Lietuvos katalikų bažnyčios istorijos, Krikščioniško ugdymo bei Santuokos ir šeimos studijų centrai. Nuo 2008 m. KTF dekanas – doc. dr. Benas Ulevičius.

4. LCC tarptautinis universitetas (<http://www.lcc.lt>). 1991 m. Klaipėdoje buvo įsteigta Lietuvos Respublikos pripažinta nevalstybinė aukštoji mokykla – LCC tarptautinis universitetas. Steigėjai – privatūs JAV, Kanados ir Lietuvos fondai. Nuo 1992 m. universitete sudarytos galimybės studijuoti teologiją, nuo 2002 m. studentams teikiamas evangeliškosios teologijos bakalauro kvalifikacinis laipsnis. Nors LCC tarptautiniame universitete teologijos studijos siejamos su krikščioniškų tradicijų įvairove, o ne su kuria nors konkrečia krikščioniška konfesija, tačiau tarp universiteto partnerių esančios presbiterionų, menonitų ir Amerikos evangelikų liuteronų draugijos vis dėlto lemia tam tikrą teologinių studijų kryptį, dėl kurios tikslingumo Lietuvoje galima būtų suabejoti. Gal dėl to siūlomos teologijos programos nėra populiarios tarp Lietuvos gyventojų.

5. Klaipėdos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Teologijos katedra (KU TK, <http://www.ku.lt/hmf/teologija>). 1992 m. Klaipėdos universitete įsteigtas Evangeliškosios teologijos centras, kurio iniciatorė buvo Lietuvos Liuteronų Bažnyčios vadovybė. Po metų universitetas patvirtino evangeliškosios teologijos specialybę (bakalauro kvalifikacija) ir pavedė ją kuruoti centrui. Šiuo metu tai vienintelė Lietuvoje Reformacinių Bažnyčių (liuteronų ir reformatų) evangeliškosios teologijos specialistus (teologus) rengianti institucija, kuri veikia vadovaudamasi abipusių sutarčių pagrindu. Baigus studijas suteikiamas teologijos bakalauro kvalifikacinis laipsnis. Bažnyčių sprendimu absolventai gali būti pašaukti dvasinei tarnystei ir ordinuoti į diakonus ir kunigus, dėstyti tikybą bažnyčių ar pasaulietinėse mokyklose, dirbti sielovadinį-socialinį darbą, teikti kvalifikuotą teologinę

sielovadinę pagalbą. KU TK dalyvauja tarptautinėse studentų ir dėstytojų pasikeitimo programose *Erasmus/Socrates*. Šios tarptautinės programos rėmuose pasirašyta KU ir Hanoverio universiteto sutartis, kuri numato KU TK ir Filosofijos fakulteto religijos pedagogikos instituto dėstytojų ir studentų abipusius mainus. Pasirašyta sutartis su Marburgo teologijos fakultetu, nuo 2003 m. KU TK studentai pagal dvišalę sutartį studijuoja Kylio universitete. Bendradarbiaujama su Greifsvaldo universiteto Teologijos fakultetu (Vokietija). Katedros vedėjas – doc. dr. Arūnas Baublys.

6. Vilniaus universiteto Religijos studijų ir tyrimų centras (RSTC, <http://www.rstc.vu.lt>). Vilniaus universitete 1992 m. buvo įkurtas RSTC kaip tarpdalykinė ir tarpfakultetinė studijų ir mokslo tiriamojo darbo struktūra. Kuriant RSTC Katalikų Bažnyčia ir kitos tradicinės krikščionių Bažnyčios puoselėjo lūkesčius, kad RSTC, bendradarbiaudamas su jomis, sieks akademinio lygiu puoselėti ir ugdyti krikščionišką kultūrinę tradiciją ir tirti Lietuvos religinę tikrovę, skatinti dialogą tarp religinės ir sekuliarios kultūrų, tačiau RSTC ilgainiui save suvokė kaip tarpdisciplininę ir multikultūrinę savarankišką mokslo instituciją universiteto struktūroje. Nuo 1995 m. RSTC pradėjo vykdyti magistrinių studijų programą, kurios pagrindą sudaro religijos filosofijos, teologijos, biblistikos, Katalikų Bažnyčios mokyimo bei istorijos studijos, taip pat dėstomi islamo, judaizmo, baltų senosios religijos bei mitologijos ir kiti kursai. Nuo 2001 m. RSTC yra pasaulinės katalikiškos asociacijos komunikacijai *Signis* narys. RSTC bendradarbiauja su Creightono universitetu (JAV), Insbruko universitetu (Austrija), Trento religinių mokslų institutu (Vokietija), naujojo religingumo studijų centrais CESNUR (Italija) bei INFORM (Anglija). RSTC direktorė – prof. dr. Rita Šerpytytė.

7. Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarija (VKS, www.seminarija.lt). Po ilgesnės pertraukos Vilniaus arkivyskupo metropolito Audrio Juozo Bačkio iniciatyva 1993 m. VKS buvo atkurta. 1998 m. VKS persikėlė į naują pastatą (Vilnius, Kalvarijų g. 325) ir buvo pavesta šv. Juozapo globai. 1999 m. VKS tapo nevalstybine aukštąja mokykla, teikiančia Religijos studijų magistro diplomus. 2002 m. įvyko VKS teologinių kursų afiliacija su Popiežiškuoju Laterano universitetu, kurios dėka VKS studentai turi galimybę įgyti Laterano universiteto teologijos bakalauro laipsnį. Nuo 2003 m. VKS buvo įvestas vienerius metus trunkantis propedeutinis kursas, skirtas geresniam pašaukimo pažinimui ir apsisprendimui siekti kunigystės. VKS mi-

sija – rengti kunigus Vilniaus, Panevėžio ir Kaišiadorių vyskupijoms. Nuo 2008 m. VKS rektorius – kun. teol. lic. Žydrūnas Vabuolas.

8. Vilniaus pedagoginio universiteto Istorijos fakulteto Katalikų tikybės katedra (VPU KTK, <http://wap.vpu.lt/index.php?2765101437>). VPU KTK įkurta 1993 m. pagal Vilniaus arkivyskupo ir VPU rektoriaus sutartį. Iš pradžių studijas baigusieji gaudavo socialinių mokslų, vėliau – religijos mokslų bakalauro kvalifikacinį laipsnį. Nuo 2005 m. veikia magistro studijų programa „Krikščioniškoji antropologinė pedagogika“. Baigusieji VPU KTK gali dirbti bendrojo lavinimo mokyklose katalikų tikybės mokytojais, įvairiose bažnytinėse įstaigose. Tarptautiniu lygiu bendradarbiaujama su Krikščioniškojo ugdymo judėjimo centru Škotijoje, Europos Katalikiškojo švietimo komitetu Belgijoje, *Centre universitaire catholique de Bourgogne* (Prancūzija). VPU KTK vedėja – doc. dr. Ingrida Gudauskienė.

9. Klaipėdos universiteto Pedagogikos fakulteto Katechetikos katedra (KU KK, <http://www.ku.lt/pf/katechetika>). 1995 m. įsteigta KU KK, kurios vykdomos programos „Religijos pedagogika ir psichologija“ (bakalauras) ir „Dvasinio konsultavimo“ (magistras) 2004 m. buvo atestuotos ir pripažintos Vatikano Katalikiškojo auklėjimo ir studijų kongregacijos. Baigus pagrindines bakalauro studijas, su antra gretutine specializacija yra suteikiamas religijos mokslų bakalauro laipsnis su profesine mokytojo kvalifikacija, kuri suteikia teisę dirbti ne tik tikybės mokytoju, bet ir pagal antrą pedagoginės psichologijos specializaciją bendrojo lavinimo vidurinėse mokyklose, bažnytinėse institucijose. Baigusieji Dvasinio konsultavimo magistrantūros studijas gali profesionaliai dirbti ligoninėse, senelių namuose, psichologinės pagalbos centruose, labdaros organizacijose, Bažnyčios šeimų centruose ir kitur, kur reikalinga dvasinė bei psichologinė pagalba. Pagal *Erasmus* mainų programą studentai išvyksta į universitetus Danijoje, Suomijoje, Švedijoje, Belgijoje, Italijoje. Palaikomi ryšiai su Popiežiškąja teologijos akademija bei Popiežiškuoju Laterano universitetu. KU KK vedėjas – mons. prof. dr. Arvydas Ramonas.

10. Marijampolės kolegijos Edukologijos ir socialinio darbo fakulteto Lituanistikos ir religijos mokslų katedra (MarKo, <http://www.marko.lt/index/about/id/55>). MarKo įsteigta 2001 m., 2006 m. akredituota Lietuvių kalbos ir tikybės pedagogikos studijų programa. Bendradarbiauja su Vilkaiviškio vyskupijos kurija. MarKo vedėja – lektorė Lina Leonavičienė.

11. Šiaulių universiteto Meninio ugdymo ir tikybos specializacija (ŠU TS, <http://www.ef.su.lt/?mid=510>). Nuo 2003 m. Šiaulių universitete bendra universiteto ir Šiaulių vyskupijos iniciatyva pagal programą „Meninis ugdymas ir tikyba“ rengiami meninio ugdymo ir tikybos mokytojai. Nors programą kuruoja Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto Ugdymo sistemų katedra, tačiau šiame procese dalyvauja ir Humanitarinių mokslų fakulteto Filosofijos ir antropologijos katedra, kurios vaidmuo yra orientuotas būtent į katechetinės programos dalies koordinavimą. Edukologijos fakulteto dekanė – doc. dr. Aušra Kazlauskienė.

12. Kitos iniciatyvos. Posovietinė visuomenė rodė didžiulį susidomėjimą teologijos studijomis, todėl Lietuvoje atsirado ir daugiau įvairaus lygio mokymo įstaigų, daugiausia veikusių prieškarį, kurių atsiradimas buvo motyvuotas ne tiek konkrečių poreikių, kiek „istorinio teisingumo“ atkūrimu. Prie tokių projektų priskirtinas pranciškonų rūpesčiu įvykęs Šv. Antano religijos mokslų instituto atgaivinimas Kretingoje (1992) ir Vilkaviškio vyskupijos iniciatyva atkurta vyskupijos kunigų seminarija (1999).

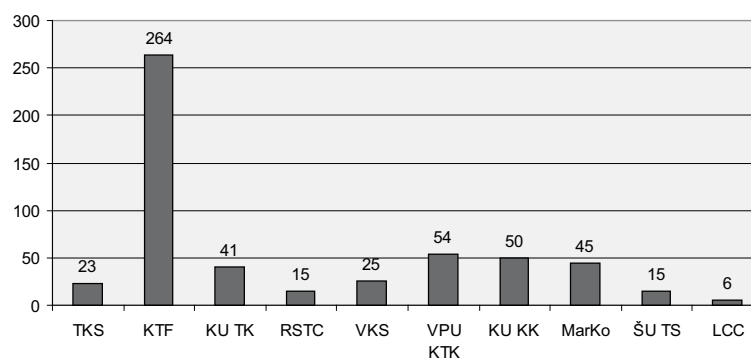
Šv. Antano kolegija 1995 m. reorganizuota į Kretingos šv. Antano religijos mokslų institutą prie VDU KTF, tačiau 2005 m. ji nutraukė savo veiklą. Panašaus likimo susilaukė ir Vilkaviškio vyskupijos palaimintojo Jurgio Matulaičio kunigų seminarija Marijampolėje. Joje buvo įsteigtas VDU KTF Vilkaviškio vyskupijos filialas. Vėliau jis reorganizuotas į Teologijos katedrą Marijampolėje, veikusią 2003–2005 m. Mažėjantis pašaukimų skaičius privertė seminariją reorganizuoti (2005) ir kunigų rengimą perkelti į Kauną.

Kaune nuo 2003 m. veikė Stasio Šalkauskio kolegija, įkurta pertvarkius Kauno aukštesniąją katechetų mokyklą. VDU KTF pradėjus rengti tikybos mokytojus, kolegija po 2009 m. reorganizacijos prijungta prie VDU.

Pabandykime visas šias įstaigas aprėpti vienu žvilgsniu. Žvelgiant konfesiniu požiūriu, aštuonios iš jų atstovauja Romos Katalikų Bažnyčios teologiją, viena – Reformacinių Bažnyčių (liuteronų ir reformatų) evangelišką teologiją, dvi įstaigos nekonfesinės, nors tai ne visai tikslu LCC tarptautinio universiteto atžvilgiu. Tarp katalikiškų įstaigų tik LKMA nevykdo studijų programų. Dalis katalikiškas studijas vykdančių įstaigų turi vietinės Bažnyčios pripažinimą (VPU KTK, MarKo, ŠU TS), kitos yra arba tiesiogiai pripažintos Katalikiškojo auklėjimo ir studijų kongregacijos (KTF, KU KK), arba afiliuotos su Popiežiškuoju Laterano universitetu Romoje (TKS, VKS).

Habilitacija		5								5
Krikščioniškojo / Religinio švietimo magistras		40								40
Religijos mokslų bakalauras		498				189	305			992
Religijos mokslų magistras	60 (-4)			68	82 (-60)	17	65			292
Religijotyros <i>Liberal Arts</i> pažymėjimas									9	9
Edukologijos mokslų bakalauras									21	21
Edukologijos mokslų magistras		51								51
Socialinių mokslų bakalauras						130				130
Dalyko pedagogikos, lietuvių kalbos ir religijos studijų profesinis bakalauras							54			54
Kita (pvz., baigimo pažymėjimas ar kt.)	51				6					57

c) *Studentų skaičius 2010–2011 mokslo metais*. Pastaraisiais mokslo metais su teologijos mokslu susijusiose mokslo įstaigose studijavo 538 studentai:

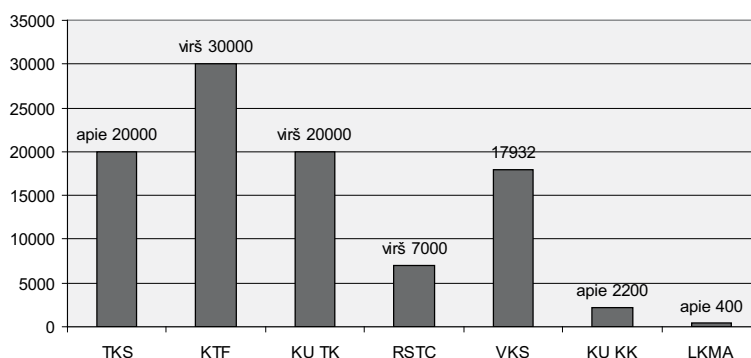
Jeigu religijos mokslų programa yra integruota į universiteto ar kolegijos struktūrą, tai net ir nedidelis studentų skaičius nesukelia didelių nepatogumų. Kiek kitaip yra tose mokslo įstaigose, kurios turi tik vieną religijos

mokslių programą, kuri dėl savo specifikos negali pritraukti gausesnio studentų būrio, tokioje padėtyje yra visų pirma Telšių bei Vilniaus kunigų seminarijos.

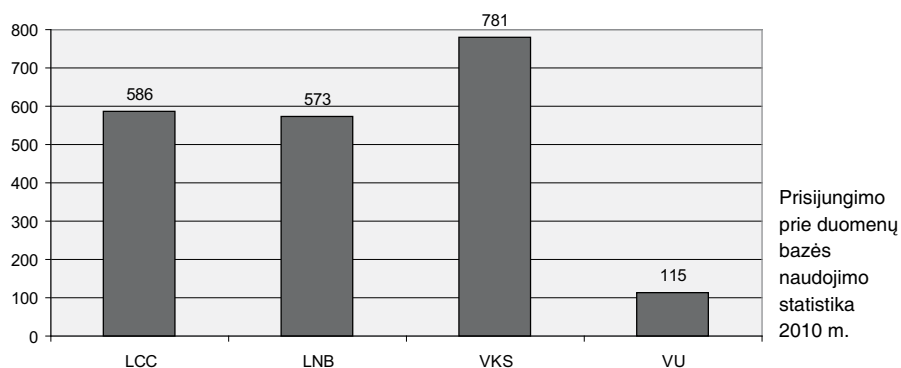
IV. MOKSLINIS POTENCIALAS: PRIEMONĖS, KOMPETENCIJOS IR REZULTATAI

1. Teologinės bibliotekos. Apie legalų teologinės literatūros naudojimąsi Lietuvoje galime kalbėti tik iki 1940 m. ir nuo 1989 m., nes sovietmečiu teologinės knygos negalėjo būti leidžiamos, o vienintelė teologinė biblioteka Kauno Tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje neturėjo galimybės legaliai įsigyti užsienyje leidžiamos aktualiausios teologinės literatūros. Tai sudavė didžiulį smūgį ir pačiam teologijos mokslui, kuris buvo izoliuotas nuo pasaulinių vystymosi tendencijų ir tenkinosi mokslškai pasenusia teologine literatūra. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, atsikūrusios teologijos mokslo įstaigos stengėsi užpildyti šią spragą užsienyje įsigydamos naująją teologinę literatūrą, o Lietuvoje veikiančios leidyklos taip pat pasiūlo skaitytojams tiek mokslines, tiek populiariosios teologinės literatūros.

Ne visos teologijos mokslo įstaigos turi atskiras specializuotas teologines bibliotekas, dažniausiai tenkinasi bendrojoje bibliotekoje įrengdamos religinės literatūros skyrių. Kiekviniu požiūriu didžiausios Lietuvoje teologinės bibliotekos yra šios:

Naudojantis internetu, taip pat galima gauti aukšto lygio mokslines informacijos. Keturios mokslo įstaigos Lietuvoje turi prieigą prie tarptautinės religijos mokslų duomenų bazės (ATLA *Religion Database*): LCC tarptautinis universitetas (LCC), Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (LNB), Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarija (VKS) ir Vilniaus universitetas (VU).

2. Dėstytojų kvalifikacija. Paskelbus Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimą buvo akivaizdu, kad teologijos mokslas labai stokoja išsilavinusių mokslininkų, nes sovietmečiu tik keletas valdžiai lojalių dvasininkų galėjo studijuoti ar stažotis Romos universitetuose. Pradžioje iš dalies šią spragą užpildė išeivijos lietuviai – teologijos daktarai bei profesoriai, taip pat gelbėjo iš užsienio konkrečiam teologijos kursui dėstyti pakviesti profesoriai.

Per pastaruosius du dešimtmečius studijoms į užsienį (daugiausia į Romą) buvo išsiųsta keliasdešimt kunigų seminarijų auklėtinių ir pasauliečių, kurie, įgiję mokslo laipsnius, grįžo ir ėmėsi dirbti Lietuvos mokslo institucijose. Aktuali teologijos dėstytojų kvalifikacijos situacija matyti iš lentelėje pateiktų skaičių.

	TKS	KTF	KU TK	RSTC	VKS	VPU KTK	KU KK	MarKo	ŠU TS
Profesoriai (teologijos ir bažnytinės teisės)	2	9	–	2 (atvyksiantys)	1	–	1	1	–
Docentai	3	9	2	–	–	2	2	–	1
Daktarai (teologijos ir bažnytinės teisės)	10	11	2	–	10	2	6	–	
Licenciatai	10	9	–	1	10	3	2	3	1
Magistrai	10	3	3	–	1	2	–	1	1
Bakalaurai			–	–	1		–	–	

Iš dėstytojų teologinės kvalifikacijos apžvalgos matyti, kad mažiausiai teologijos specialistų turi ŠU TS ir RSTC, pastaroji institucija kviečiasi katalikų teologijos profesorius iš Insbruko (Austrija), tačiau nepanaudoja vietinių teologų intelektualinio potencialo.

3. Mokslinis aktyvumas. Jį apibūdina dalyvavimas moksliniuose projektuose, konferencijų organizavimas bei publikacijos.

a) *LKMA*. Ji pagrįstai laikytina pagrindine institucija Lietuvoje, leidžiančia Bažnyčios istorijos šaltinius ir vykdančia bei kuriojančia Lietuvos krikščionėjimo istorijos tyrimus.

b) *VDU KTF*. Organizuoja mokslines konferencijas, didžiausias dėmesys kreipiamas mokslinio žurnalo *Soter* rengimui, taip pat leidžiamos dėstytojų knygos. Vienas didžiausių pasiekimų šioje srityje – vadovėlis aukštosioms mokykloms *Lytiškumo ugdymo etika* (2008), kurį parengė KTF Šeimos ir santuokos studijų centras kartu su Socialinių mokslų fakultetu. 2010 m. įsikūrė studentų mokslinė draugija *Signum*, kurios tikslai – skatinti studentų akademinę veiklą, ugdyti mokslinius įgūdžius, puoselėti KTF mokslines tradicijas, rengti akademinės diskusijas ir konferencijas, bendradarbiauti su kitomis studentų mokslinėmis organizacijomis. Įdomu, kad *Signum* veikla nukreipta ne vien į studentus, bet ir į fakulteto studijų programų tobulinimą.

c) *KU TK*. Aktyviai dalyvauja mokslinėse konferencijose, kurių tematika susijusi su Lietuvos reformacinių Bažnyčių istorija ir teologija. Keletą kartų dalyvauta Greifsvaldo universiteto (Vokietija) organizuojamose konferencijose *Ostsee – Konferenz für wissenschaftliche Theologie*. Mokslinėje veikloje aktyviausiai reiškiasi dr. Arūnas Baublys – Evangelikų teologų draugijos narys (*Gesellschaft für Evangelische Theologie*), dr. Tomas Kiauka, Remigijus Šemeklis. Prie TK veikia Evangeliškosios teologijos centras, kurio uždaviniai – kelti bažnyčios darbuotojų teologinę kvalifikaciją, skatinti Lietuvos Reformacinių Bažnyčių istorinės raidos ir jų dvasinio paveldo tyrimus, rengti ir leisti teologinių mokslų literatūrą, vadovėlius ir kitą medžiagą, rengti nacionalinę evangeliškosios teologijos terminiją, organizuoti švietėjiškus, religinius bei ekumeninius renginius.

d) *RSTC*. Tik įsikūręs RSTC aktyviai dalyvavo tarptautiniuose tyrimų projektuose. Žymiausi – Tarptautinis projektas *Aufbruch*, kuriame dalyvavo dešimt Vidurio ir Rytų Europos šalių. Projekto metu įvairiais pjūviais bandyta tirti religinį gyvenimą sovietmečiu bei transformacijos laikotarpiu. Projektas tęsėsi 4 metus ir buvo užbaigtas 2000 m. Kitas labai svarbus tarptautinis mokslinis projektas, vykdytas Osnabriuko universiteto iniciatyva – „Bažnyčios vaidmuo pokomunistinių transformacijų procesuose“. Šio projekto metu buvo nagrinėjama dabartinė Katalikų Bažnyčios situacija pokomunistinėse visuomenėse, analizuotas jos vaidmuo transformacijos procesuose. Nuo 2001 m. RSTC vyksta kasmetinės mokslinės

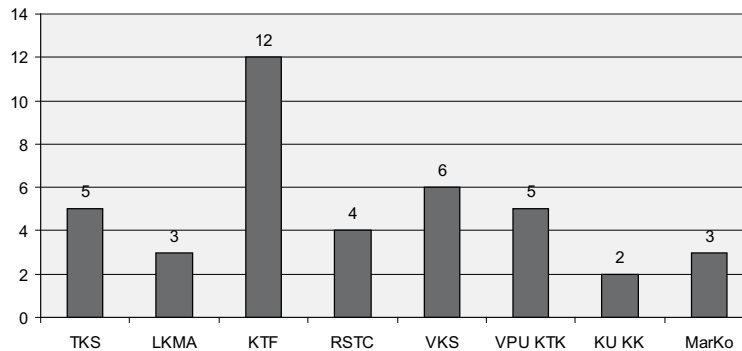
konferencijos „Religija ir kultūra“. Svarbi RSTC veiklos kryptis yra viešų paskaitų, kurias dažniausiai skaito žymūs specialistai iš užsienio, organizavimas. Paskaitų tikslas pirmiausia yra atkurti adekvatų religijos ir jos vietos visuomenėje, kultūroje supratimą, kuris buvo neabejotinai iškreiptas sovietmečiu.

e) *VPU KTK*. Vykdo pedagoginės mokslinės temos „Religinio ir dorinio ugdymo mokykloje metodika“ tyrimą. KTK darbuotojai dalyvavo rengiant Katalikų tikybos bendrąją programą mokykloms, ekspertuoja ir recenzuoja katalikų tikybos vadovėlius bendrojo lavinimo mokykloms. KTK dalyvauja šiuose projektuose: „Gairės tikybos mokymui mokykloje ir parapinei katechezei diferencijuoti“, „Katalikų tikybos vadovėlių X ir XI klasėms ekspertavimas, religijos ir etikos vadovėlių ekspertavimas“, „Studijų programų katalikų tikybos mokytojams rengti recenzavimas“. KTK darbuotojai parengė parapiinės katechezės programą (dėst. Giedrė Rugevičiūtė, 2000), dalyvauja praktinėse ir teorinėse konferencijose tikybos ir dorinio ugdymo mokymo klausimais, skaito paskaitas ir veda seminarus tikybos bei etikos mokytojams, rašo straipsnius metodologinėmis temomis.

f) *KU KK*. Vykdo mokslinius tyrimus tema „Krikščioniškų vertybių ugdymas šiuolaikinėje visuomenėje“, kurių tikslas – atskleidus krikščioniško religinio ugdymo reikšmę per istorinę patirtį, pateikti šiandienę krikščionišką vertybių ugdymo metodologiją, integruojančią žmogų į XXI a. visuomenę. KK daug dėmesio skiria universitetinės sielovados tyrimams, nes ši sielovados sritis Europoje, taip pat ir Lietuvoje, yra novatoriška. Aktyviai dalyvaujama mokslinėse konferencijose Lietuvoje ir užsienyje bei organizuojami kvalifikaciniai seminarai.

g) *MarKo*. Aktuali veiklos sritis – filologinės, edukologinės, etnokultūrinės krypties taikomoji mokslinė veikla, skatinama į ją įsitraukti studentus. Atskirą veiklos sritį sudaro ugdymo naujovių ir dėstytojų patirties sklaida.

4. 2007–2011 m. organizuotų mokslinių konferencijų skaičius. Visos su teologijos mokslu ir tikybos mokytojų rengimu susijusios įstaigos organizuoja seminarus bei konferencijas, kuriose paliečiamos ir teologinės temos, tačiau tų konferencijų griežta prasme negalėtume priskirti prie mokslinių konferencijų, pavyzdžiui, LCC tarptautinis universitetas 2007–2011 m. organizavo 15 konferencijų/seminarų religine-teologine tematika. Ryškiausiai organizuojant teologines mokslines konferencijas pasireiškė šios įstaigos:

Viena svarbiausių pastarojo meto konferencijų – 2011 m. sausio 10 d. Kaune įvykusi tarptautinė ekumeninė konferencija *Krikščionys iššūkių šeimai akivaizdoje*, kurios organizatoriai – Lietuvos Vyskupų Konferencija ir Maskvos patriarchyto Bažnyčios užsienio ryšių skyrius, o konferencijos rengėjai – Kauno arkivyskupijos kurija ir Katalikų teologijos fakultetas (VDU).

5. Moksliniai leidiniai ir publikacijos. Per pastaruosius dvidešimt metų Lietuvoje atsirado periodinių teologijos, religijos mokslų ir religijos filosofijos mokslinių leidinių, kurių svarbesnius čia aptarsime neminėdami LKMA išleistųjų.

a) *Religijos mokslo žurnalas Soter*. Atkurtas 1999 m. (prieškario Lietuvoje leistas nuo 1924 iki 1940 m.). Žurnale *Soter* paskelbta apie 450 mokslinių publikacijų lietuvių, anglų, vokiečių, prancūzų, italų, lenkų ir rusų kalbomis teologijos, filosofijos, edukologijos, šeimotyro, Bažnyčios istorijos, bažnytinės teisės, sociologijos, etnokultūros, meno, krikščioniškos kultūros ir religijotyros temomis. Mokslo darbų yra paskelbę ne tik Lietuvos, bet ir Latvijos, Lenkijos, JAV, Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Belgijos, Vokietijos, Austrijos, Italijos mokslininkai. Žurnalą leidžia VDU leidykla. Nuo 2000 m. veikia interneto puslapis <http://www.vdu.lt/Leidiniai/SOTER>. 2006 m. įregistruotas Centrinės Rytų Europos virtualios bibliotekos (CEEOL) ir Filosofijos mokslų informacijos centro (*The Philosopher's Index*) duomenų bazėse, 2009 m. įregistruotas tarptautinėje Atvirosios prieigos žurnalų (DOAJ) duomenų bazėje.

b) *Religijos, filosofijos, komparatyvistikos ir meno žurnalas Logos*. Filosofijos žurnalas *Logos* buvo leidžiamas Kaune 1921–1939 m., visą šį laiką jį redagavo Pranas Dovydaitis, iš pradžių turėjęs ir žurnalo steigėjo statusą. Pastarąjį nuo 1923 m. perėmė VDU Teologijos ir filosofijos fakulteto Filosofijos skyrius. Per metus išeidavo po du tris numerius. 1990 m. žurnalas atsikūrė. Dabar per metus išleidžiami keturi numeriai (papildomai leidžiami temi-

niai numeriai). Spausdinami moksliniai straipsniai religijos, meno ir bendraja kultūros tematika. Žurnalas registruotas ir referuojamas tarptautinėse mokslinės informacijos duomenų bazėse: *Thomson ISI Arts and Humanities Citation Index, The Philosopher's Index*, produced by *Philosopher's Information Center, CEEOL, EBSCO Publishing*. Didžiulis *Logos* žurnalo leidėjų nuopelnas teologijai yra tai, kad čia verčiami į lietuvių kalbą ir tiriami vieno didžiausių scholastikos teologų – šv. Tomo Akviniečio raštai.

d) *Teologinė serija Bibliotheca Sancti Josephi (BSJ)*. 2008 m. pradėta leisti Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarijoje teologijos dėstytojų – kun. teol. lic. Danieliaus Dikevičiaus, doc. dr. Ingridos Gudauskienės ir kun. teol. lic. Roberto Šalaševičiaus – iniciatyva. Leidinys siekia skatinti akademinę įvairių teologijos mokslo sričių ir idėjų sklaidą bei diskusijas. Kiekvieno naujo BSJ tomo pasirodymas pristatomas plačiai visuomenei. Būtina pastebėti, kad BSJ – pats teologiškiausias iš Lietuvoje turimų periodinių leidinių, nes spausdinami tik teologinės tematikos moksliniai straipsniai. Kadangi tokių straipsnių Lietuvoje „gimsta“ ne dažnai, tai ir periodiškumas nėra užtikrintas. 2011 m. turėtų pasirodyti trečiasis BSJ leidinių serijos tomas.

e) *Religija ir kultūra*. VU RSTC rengiamų kasmetinių konferencijų „Religija ir kultūra“ pagrindu nuo 2004 m. pabaigos leidžiamas straipsnių rinkinys.

f) *Naujasis Židinys-Aidai*. Iliustruotas religijos, kultūros ir visuomenės gyvenimo žurnalas *Naujasis Židinys-Aidai* (eina nuo 1991 m.) tęsia prieškario katalikų intelektualų mėnraščio *Židinys* bei iševijos humanitarinės šviesuomenės kultūros leidinio *Aidai* dvasinę giją. Siekia gaivinti krikščioniškosios kultūros tradiciją ir skatinti krikščioniškai orientuotą politinį mąstymą. Jame spausdinami originalūs ir verstiniai straipsniai filosofijos, teologijos, religijotyros, istorijos, literatūros ir kalbos, menų, socialinių mokslų, kultūros teorijos ir politikos temomis.

V. LIETUVIŲ TEOLOGŲ SIEKIMAI IR PASIEKIMAI

Mokslą kuria mokslininkai. Pažvelkime į labiausiai teologijos mokslui nusipelnčius mokslininkus: vienus jų paminėsime jau po mirties, kitų esamus nuopelnus išvardysime tikėdamiesi didesnio mokslinio indėlio ateityje.

1. Semiotinės prieigos išplėtojimas. Tikru paradoksu galima laikyti tai, jog vienas svarbiausių lietuvių mokslininkų, pasaulyje gerai žinomas Bibli-

jos tyrinėtojams yra ne teologas. Tai – **lietuvių kalbininkas, semiotikas, mitologijos tyrinėtojas ir eseistas Algirdas Julius Greimas (1917–1992)**. Greimas nuo 1965 m. gyveno Paryžiuje ir vadovavo semiolingvistinių tyrimų grupei bei specialiam seminarui, kurio pagrindu susiformavo garsi Paryžiaus semiotikos mokykla. Semiotika – tai moderniosios kalbotyros sritis, tirianti ženklų struktūras, naudojamas įvairiose ženklų sistemose – kalboje, tekstuose, architektūroje, muzikoje ir kt. Kadangi Biblija yra užrašytas Dievo žodis, tai teologai ėmė taikyti semiotinę analizę šventiesiems tekstams ir pasiekė svarbių rezultatų. Popiežiškoji Biblijos komisija 1993 m. išleido dokumentą *Biblijos aiškinimas Bažnyčioje*, kuriame viso pasaulio Biblijos tyrinėtojams pataria naudotis Greimo išplėtotu semiotinės analizės metodu. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad lietuvių mokslininko Greimo pavardės ir metodo paminėjimas oficialiame Vatikano dokumente reiškia vieną didžiausių pripažinimų. Semiotinės mokyklos idėjų plėtojimui Lietuvoje 1992 m. Vilniaus universitete buvo įkurtas Algirdo Juliaus Greimo semiotinių studijų ir tyrimų centras, kurio vienas iš tikslų – taikyti semiotikos principus įvairiose humanitarinėse ir socialinėse disciplinose. Centras tiria Greimo išplėtotą metodą, dalyvauja tarptautinėse mokslinėse konferencijose, aktyviai reiškiasi mokslinėje spaudoje. Gaila, kad Lietuvos teologai (ypač biblistai) mažai domisi šiuo metodu ir nepasinaudoja Popiežiškosios Biblijos komisijos patarimais dėl semiotinės analizės naudojimo aiškinti Šv. Raštą.

2. Netiesinio Kristaus atradimas. Prie iškiliausių lietuvių teologų priskirtinas **kunigas, poetas ir vertėjas Česlovas Kavaliauskas (1923–1997)** – plačios erudicijos ir didžios širdies žmogus. Sovietmečiu savarankiškai studijavęs, jis puikiai įvaldė senąją graikų kalbą ir ėmėsi Naujojo Testamento ir kitų liturginių tekstų bei teologinių knygų vertimo. Polemizavo su marksistine religijos ir Bažnyčios kritika, racionalizmo, teosofijos ir reinkarnacijos teorijomis, skelbė straipsnius pogrindinėje, po Atgimimo – ir kitoje spaudoje. Domėjosi moderniąja teologija, fizikos ir astronomijos mokslų naujovėmis, juose įžvelgė Kūrėjo išminties, galios ir grožio liudijimus. Savo jėgas išbandęs įvairiose mokslo srityse, ilgiau „užstrigo“ fizikoje, kurios dėsnius ėmė taikyti ir teologijai. Ypatinga kun. Kavaliausko dėmesio sritis buvo Kristaus asmuo (kristologija). Kun. Kavaliauskas gynė Kristaus prisikėlimo istoriškumą, patraukliai skleidė Kristaus kaip gelbėtojo idėjas (soteriologija). Iš pradžių labai domėjosi šv. Tomo Akviniečio teologija, bet vėliau atrado jokioms filosofijoms nepalenkiamą nebuhalterinį Jėzų, kuris

gailėjo mažutėlių ir atleisdavo nusidėjėliams. Tokiam Jėzui apibūdinti kun. Kavaliauskas pasiskolino fizikinį *netiesiškumo* terminą, kuriam jis suteikė tokią teologinę reikšmę: „sprendimų daugiavariantiškumas, buhalterinio sumavimo nebuvimas, visiškai kitas požiūris į priežastingumą – visa tai mums regis paradoksalu ir neprognuojama, jeigu žiūrėsime iš „sveiko proto“ pozicijos. Ir kaip tik čia mes priartėjame prie paties, paties tikriausio Jėzaus įvaizdžio. Jis taip pat negali būti įspraustas į „padoraus“ žmogaus arba „šventojo“ rėmus. Jėzus yra aukščiau eilinės logikos ir mes nerasiame jame nieko panašaus į buhalterinį apskaičiavimą, prakticismą, sveiką nuovoką“. Kun. Kavaliauskas jautė geros lietuviškos teologinės literatūros trūkumą ir pats bandė tą spragą užtaisyti sudarydamas *Trumpą teologijos žodyną* (1992), išleidamas straipsnių rinkinį *Teologija šiandien* (1995); po jo mirties išėjo dar keletas jo straipsnių bei poezijos rinkinių. Jo dėstyta teologinė sistema skambėjo labai patraukliai, tačiau stokojo aiškių kontūrų, o draugystė su fizika ją padarė greičiau senstančia ir neatsparia laiko tėkmei. Tad nenuostabu, jog neatsirado jo darbų tęsėjų, todėl originaliai skambančios idėjos, kartais dar girdimos per Lietuvos radiją iš „Mažosios studijos“ archyvinių įrašų, apsidengia vis storesniu laiko dulkių sluoksniu.

3. Dievas ir žmogus audžia istoriją. Šv. Rašto vertėjas prof. prel. Antanas Rubšys (1923–2002) yra vienas žinomiausių asmenų tarp Lietuvos teologų. Tai priklausė ir nuo to, kad iš išeivijos atvykęs profesorius užkrėtė susidomėjimu Biblija ištisas studentų kartas, nes buvo kviečiamas dėstyti VDU Katalikų teologijos fakultete, VPU Katalikų tikybės katedroje, Vilniaus šv. Juozapo ir Telšių vyskupo Vincento Borisevičiaus kunigų seminarijose. Įgijęs solidų išsimokslinimą Vokietijoje, Romoje bei dalyvavęs archeologinėse ekspedicijose Artimuosiuose Rytuose, prel. Rubšys ne tiek iš knygų, kiek per savo gyvenimo prizmę atskleidė Dievo žodžio paslaptis. Nepaprastai didžiulį darbą prel. Rubšys nuveikė lietuviams padovanodamas iš originalo kalbų išverstą visą Senąjį Testamentą. Už šį darbą prel. Rubšys buvo apdovanotas Lietuvos nacionaline premija (1995). Norėdamas pagilinti Biblijos supratimą, prel. Rubšys parašė knygas-raktus, kurių pagalba galima „atrakinti“ šventuosius tekstus. Iš viso prelatas parašė 13 knygų, 6 mokslinius, 5 publicistinius straipsnius. Pagrindinė prel. Rubšio puoselėta teologinė idėja yra tai, jog Dievas prašnekina žmogų istorijoje ir kviečia nebūti mulkiu, o kartu kurti istoriją: „Pokalbiu istorijoje – Dievo staklėse – žmogus ne tik sužino apie Dievo valią savo gyvenimui, bet priima patį Dievą – galią tapti sudievinu“.

4. Mons. prof. dr. Arvydas Ramonas (g. 1968) po dogminės teologijos studijų ir apgintos daktaro disertacijos Romoje grįžęs į Lietuvą aktyviai įsijungė į mokslinę veiklą ir atgaivino teologijos mokslo lygį Vakarų Lietuvoje. Tapęs Klaipėdos universiteto Pedagogikos fakulteto Katechetikos katedros vadovu, ėmė rūpintis įvairių sričių teologijos vadovėlių leidyba. 2007–2011 m. jo vadovaujama Katechetikos katedra išleido 11 mokslinių leidinių. Mokslinių interesų kryptys: Katalikų Bažnyčios dogminė teologija, Stačiatikių Bažnyčios teologija ir dvasingumas. Prof. Ramonas yra 5 knygų autorius, daugelio kitų bendraautorius ir sudarytojas, LKMA akademikas ir Klaipėdos skyriaus pirmininkas, nacionalinis delegatas universitetinei sielovadai prie CCEE – Europos Vyskupų Konferencijos Tarybos (Šveicarija).

5. Kun. prof. Andrius Narbekovas (g. 1959), baigęs aukštąsias medicinos studijas Kauno medicinos institute ir įgijęs chirurgo patirties, pasuko kunigiško pašaukimo keliu. Pradėjęs teologijos studijas Kauno kunigų seminarijoje, jas tęsė Vašingtone įsikūrusiame Laterano universiteto Jono Pauliaus II Šeimos ir santuokos studijų instituto filiale, kurį baigė 1998 m. apgindamas daktaro disertaciją. Aktyviai reiškiasi bioetikos, bioteisės ir šeimos mokslinių tyrimų srityse: parašė virš 30 mokslinių straipsnių, su bendraautoriais parengė lytiškumo ugdymo etikos vadovėlį, kitų metodinių priemonių, yra VDU Katalikų teologijos fakulteto Teologijos katedros vedėjas, Santuokos ir šeimos studijų centro direktorius, Mykolo Romerio universiteto, kunigų seminarijų Vilniuje ir Telšiuose dėstytojas.

6. Prel. prof. Vytautas Steponas Vaičiūnas OFS (g. 1944) prie teologijos mokslo atgimimo posovietiniu laikotarpiu labiausiai prisidėjo organizaciškai – savo pedagoginę veiklą Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje pradėjęs dar sovietmečiu, 1993–2006 m. jis buvo VDU KTF dekanas. Prel. prof. Vaičiūno tyrimų sritis – pastoracinė teologija, sielovada, parašė 35 mokslinius straipsnius, 5 knygas (trys iš jų sovietmečiu mašinraščiu parašytos ir kaip vadovėliai buvo naudotos kunigų seminarijoje). Šiuo metu eina KTF Bažnytinės teisės katedros vedėjo pareigas.

7. Kun. prof. Romualdas Dulskis (g. 1957) pašaukimų teologijos, ekumenizmo ir tarpreliginio dialogo temomis yra paskelbęs virš 50 mokslo straipsnių. Kiti moksliniai interesai – maldos teologija, dvasingumo teologija ir pastoracija. Yra penkių knygų autorius, iš kurių svarbiausia teologijos mokslui – *Ekumeninė krikščionybė: Krikščioniškasis pašaukimas protestantiz-*

me (2011). Dėsto VDU Katalikų teologijos fakultete, yra Europos katalikų teologijos draugijos (*European Society for Catholic Theology*) tarybos narys, Lenkijos dvasingumo teologijos draugijos narys, Whiteheado metafizikos draugijos narys (*Whitehead Metaphysical Society*).

8. Kun. dr. Kęstutis Kėvalas (g. 1972) savo mokslinės veiklos energiją yra nukreipęs į socialinio Bažnyčios mokymo plėtotę. Po teologijos studijų JAV (Baltimorėje) 1997–2001 m. tęsė studijas VDU, kur 2008 m. apgynė teologijos daktaro disertaciją *Laisvosios ekonomikos šaltiniai ir tikslai pagal encikliką Centesimus annus*. Tai tarpdisciplininis, sujungiantis teologijos ir ekonomikos mokslus darbas, kuriam vadovavo dr. Samuelis Greggas iš Mičigano valstijos (JAV). Tiek dėstydamas, tiek reikšdamasis viešajame gyvenime (pirmiausia kaip „Marijos radijo“ programų direktorius) kun. dr. Kėvalas itin daug dėmesio skiria Bažnyčios socialinio mokymo, laisvosios rinkos ekonomikos ir krikščionybės suderinamumo temoms. Apdovanotas JAV įsikūrusio Aktono instituto (*Acton institute*) teikiama Michaelio Novako vardo premija (2010), kuri teikiama mokslininkams, savo darbuose tarpdiscipliniškai nagrinėjantiems teologijos ir žmogiško orumo, ekonominės ir religinės laisvės, Bažnyčios socialinio mokymo bei kitas temas.

9. Doc. dr. Benas Ulevičius (g. 1973) – pasaulietis teologas ir filosofas. Baigęs katalikų teologijos studijas VDU, keliavo po JAV, domėjosi indėnų kultūra, grįžęs tęsė studijas VDU ir čia apgynė katalikų teologijos daktaro disertaciją (2005). Nuo 2008 m. vadovauja VDU Katalikų teologijos fakultetui. Ne tik specialistų, bet ir plačiosios krikščionių visuomenės skaitomų knygų *Dieviškieji rytai: Povatikaninė liturginė reforma ir „altorių atgręžimo“ klausimas* (2002) ir *Dieviškasis žaidimas: Liturginio mąstymo apmatai* (2009), 7 straipsnių autorius. Gilinasi į liturgijos teologiją siekdamas per simbolius atskleisti esminius liturginio-apeiginio mąstymo elementus, kurie įtraukia dalyvaujančius į liturgiją kaip dieviškąjį žaidimą. Studentams ir jaunimui imponuoja jo muzikiniai gabumai atliekant krikščioniškąjį roką ir domėjimasis egzotiška indėnų kultūra.

10. Doc. dr. Ingrida Gudauskienė (g. 1972) – pasaulietė teologė, po mokslų KTF tęsė Šv. Rašto studijas popiežiškajame Grigaliaus universitete (Roma), kur apgynė biblinės teologijos daktarės laipsnį. Nuo 2008 m. vadovauja VPU Katalikų tikybos katedrai, dėsto Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarijoje. Vienas reikšmingiausių ir išliekamąją vertę turinčių darbų –

Naujojo Testamento (iš graikų kalbos vertė Česlovas Kavaliauskas, įvadus ir komentarus parašė Antanas Rubšys, Vilnius, 2006) specialusis komentarų redagavimas ir tekstinių sąsajų rodyklės pritaikymas. Doc. dr. Gudauskienė yra 2 mokslinių straipsnių autorė, trijų teologinių knygų sudarytoja ir bendraautorė, Lietuvos Biblijos draugijos direktorių tarybos narė.

11. Doc. dr. Irena Eglė Laumenskaitė (g. 1952) nuo 1989 m. dėstė sociologiją Vilniaus universitete, stažavosi Ann Arbour ir Ohajo universitetuose (JAV), dirbo VU Sociologijos katedros vedėja, 1993–2000 m. – VU Religijos studijų ir tyrimų centro vedėja. Po teologijos ir antropologijos studijų Vašingtone įsikūrusiame Popiežiškojo Laterano universiteto Jono Pauliaus II Šeimos ir santuokos studijų instituto filiale, dėsto sociologiją ir teologinę antropologiją Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarijoje ir krikščioniškąjį socialinį mokymą VU. Baigusi Biblinės katechezės suaugusiesiems studijas Tarptautiniame tikėjimo, meno ir katechezės institute (IiFAC) prie Lilio katalikiškojo universiteto, nuo 2009 m. dėsto krikščioniškąją antropologiją VPU Katalikų tikybos katedros magistrantams. Tyrimų ir mokslinių publikacijų sritys: kultūros ir religijos sociologija, krikščioniškoji antropologija, teologija bei šeimotyra. Publikavo 16 mokslinių straipsnių, bendradarbiauja tarptautinėje krikščioniškojo socialinio mokymo asociacijoje. Mokslinėje ir viešojoje veikloje akcentuoja krikščionišką žmogiškojo asmens sampratą, rūpinasi Bažnyčios socialinio mokymo sklaida.

12. Mons. dr. Algirdas Jurevičius (g. 1972), baigęs Vilniaus Juozo Tal-lat-Kelpšos konservatorijos Pučiamųjų instrumentų skyrių, pasuko kuni-giško pašaukimo keliu. Po teologijos studijų Kauno kunigų seminarijoje ir KTF tęsė studijas aukštojoje filosofijos-teologijos mokykloje Sankt Georgen Frankfurte prie Maino (Vokietija), kurioje apgynė teologijos mokslų daktaro laipsnį. Tyrimų ir mokslinių publikacijų sritys: diakonato teologija, pat-rogologija, pastoracijos teologija. Mons. dr. Jurevičius išleido 3 knygas (2 iš jų užsienyje), publikavo per 30 mokslo ir kitų straipsnių aktualiais Bažnyčios gyvenimo klausimais teologiniuose ir krikščioniškos minties žurnaluose. Kaišiadorių vyskupo generalvikaras, dėsto Vilniaus šv. Juozapo kunigų se-minarijoje ir VDU KTF, nuo 2006 m. – tarptautinio Diakonato centro narys (IDZ).

13. Kiti teologijos atstovai. Per pastaruosius dvidešimt metų Lietuva, praturtėjusi gausiu Romoje, Vokietijoje, JAV, Lenkijoje teologijos studijas

baigusių dvasininkų, vienuolių ir pasauliečių būriu, vieną kitą savo teologą atidavė užsienio institucijoms. Bene aukščiausią tarptautinį mokslinės potencijos pripažinimą pelnė kun. prof. Vidas Balčius (g. 1961), dėstantis moralinės teologijos dalykus popiežiškajame Šv. Urbono universitete bei popiežiškajame Grigaliaus universitete (Roma). Savo ruožtu Lietuvoje veikia užsienio teologinės institucijos filialas – Vilniuje neakivaizdines katalikų teologijos studijas nuo 1994 m. siūlo Katalikų Bažnyčios pripažinta Varšuvos popiežiškoji teologijos mokykla (*Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie*). Šešerius metus trunkančios studijos vyksta lenkų kalba. Per šešiolika metų parengta 80 teologijos magistrų. 2010–2011 mokslo metais neakivaizdžiai teologiją studijuoja 25 studentai.

Teologija nėra vien tik mokslas, bet pirmiausia – gyvenimas, todėl verta atkreipti dėmesį ir į tuos teologus, kurie nors aktyviai nedalyvauja akademiname gyvenime, tačiau pozityviai formuoja visuomenės nuostatas. Ypač paminėtini du dvasininkai, kurių per radijo laidas sklaidžiamos mintys susilaukia plataus klausytojų susidomėjimo: kun. Julius Sasnauskas OFM (Katalikų radijo „Mažoji studija“ direktorius) ir kun. dr. Arnoldas Valkauskas („Marijos radijo“ laidų ciklo „Katekizmo komentaras“ autorius). Jų pastangomis mokslas apie Dievą ir pasaulį tampa konkretus ir aiškus. Toks ir yra teologijos tikslas.

